

Toetame düsleksiaga täiskasvanud õppijaid (veebitöötuba)

Tuvastamine → Tugevused → Multisensoorne õpetamine → Düsleksiasõbralik õppekava → Tunnikava

Sihtgrupp Koolitajad, täiskasvanute õpetajad, kutseõpetajad, töökoha koolitajad, karjäärinõustajad ja teenusepakkujad, kes töötavad täiskasvanud õppijatega.

Kestus ja vorm Kuni 4 akadeemilist tundi (näide: 180 minutit, sh üks 10-minutiline paus; reaajas veebis). Vorm: interaktiivne veebiseminar/töötuba koos küsitluste, vestluse, rühmatubade ja lühikeste harjutustega.

Mille jaoks see töötuba? Täiskasvanute düsleksia jääb sageli märkamatuks, sest paljud inimesed on välja arendanud neile sobivad toimetulekustrateegiad ja väldivad probleemi avalikustamist. Töötuba aitab koolitajatel düsleksia tunnuseid märgata, kasutada kognitiivsetel tugevustel põhinevat lähenemist, õpetada multisensoorset lähenemist kasutades, kujundada turvalist düsleksiasõbralikku õpikogemust ning planeerida õppetunde.

Õpitulemused

Töötoa lõppedes osaleja oskab:

- Märgata täiskasvanute düsleksia tunnuseid ja takistusi nende tuvastamisel ning reageerida empaatiliselt.
- Kasutada tugevuspõhist ja jõustavat keelt ning rakendada loovust, nähe „suurt pilti“, süsteemset mõtlemist, lugude jutustamist ja empaatiat.
- Kujundada oma õpetamisstiili nii, et õppematerjali peamine sisu oleks õppijatele kättesaadav visuaalsete, auditiivsete ja kinesteetiliste meetoditega.
- Luua loogiline ja ennustatav õppekorraldus selgete eesmärkide, kordamise, lihtsustatud keele kasutamise ja paindlike hindamisviisidega.
- Kujundada oma õpetamisstiil selliseks, et peamine õppesisu ja info oleksid õppijatele kättesaadavad visuaalsete, auditiivsete ja kinesteetiliste kanalite kaudu.
- Luua kasutajasõbralik õppijaprofiil ja 5 kohtumise plaan; valida abivahendid (sh tehisaru) lugemise, kirjutamise, organiseerimise ja enesetõhususe toetamiseks.

Personad (soovituslik) Kasuta kolme personat ja viita neile igas moodulis:

1. Üliõpilane: pikad ja mahukad lugemismaterjalid, kirjalikud tööd, tähtajad.
2. Personalispetsialist: tehnilised dokumendid, suhtlus, ajaplaneerimine.

3. Ehitaja, väikeettevõtja: arved, ajakava, suhtlemine klientidega (nide: torulukksepa tee digipädevuseni)

Vihje: personad: 1. Marta, 2. Jaan, 3. Oskar ja hoia üks ühine persona-slaid/teabeleht. Iga tegevuse puhul küsi: Mida muudaksid 1., 2., 3. persona jaoks?

Soovituslik ajakava, näide 3 tundi:

0. Tervitus, sissejuhatus – 5 min.
1. Täiskasvanute düsleksia tuvastamine – 25 min.
2. Düsleksiaga inimeste tugevused ja anded – 25 min.
3. Materjali esitamise erinevad võimalused – 25 min.

Paus – 10 min.

4. Düsleksiasõbraliku õppekava ülesehitus – 30 min.
5. Tunni ettevalmistamine ja töövahendid – 30 min.

Kokkuvõtte ja edasised plaanid – 10 min.

ESITLUS 1: „Düsleksia märkamine täiskasvanutel ja kuidas sellest rääkida“

Eesmärk: Tõsta täiskasvanute koolitajate teadlikkust märkamaks düsleksia tunnuseid täiskasvanutel ja mõistmaks, miks düsleksia jääb täiskasvanutel sageli diagnoosimata; harjutada toetavaid vestlusi ja kavandada järgmisi tegevusi.

Soovituslikud tegevused (veebis)

- Lühiarutelu: milliseid raskusi esineb kõige rohkem (lugemine, kirjutamine, organiseeritus, enesekindlus, eneseväljendus)?
- Mini-sisend: tunnused+ takistused (täiskasvanu vaade: tööelunõuded, stigmatiseeritus, maskeerimine).
- Rollimäng: koolitaja, õppija, vaatleja. Kasuta toetavat vestluse algust ja usaldust loovat keelekasutust.

Valik visuaale

- “Täiskasvanute düsleksia jäämägi” (nähtavad tegurid *versus* varjatud tegurid).
- Tunnuste kontrollnimekiri rühmitatult: lugemine, kirjutamine; organiseeritus ja ajakasutus; mälu ja järjestamine; emotsionaalne mõju.
- Vestluskaart: Märka → Küsi → Vahenda/valideeri → Toeta/tööriistad → Lepi kokku järgmine samm/suunamine.

Soovituslikud harjutused:

Harjutus A — “Leia barjäär” (3 min): Jaga tsitaate 3 õppijalt; osalejad märgivad: oskuslik, emotsionaalne, korralduslik.

Harjutus B — **Toetava vestluse rollimäng** (rühmatuba, 8 min): Koolitaja, õppija ja vaatleja positsioon; arutelu usaldust loovast keelekasutusest.

Harjutus C — **Järgmise sammu otsustamine** (2 min): Otsusta: toeta kohe või paku suunamise ressursse või infot töökoha kohanduste kohta.

Võta kaasa! Praktiline kogemus “Vestluse alustajad”, „Tee või ära tee“ sõnastus”.

ESITLUS 2: „Düsleksiaga inimeste tugevused ja anded ja kuidas neid õppimisel kasutada“

Eesmärk: Kasutada puudekeskse lähenemise asemel tugevuspõhist lähenemist: teavitada levinud tugevustest, kavandada tegevusi õppijate tugevuste rakendamiseks õppetöös ning arvestada topelterivajadusega (düsleksia + andekus).

Valik visuaale

- Tugevuste ratas (lihtne, korduvkasutatav).
- Enne ja pärast: tööleht → projektipõhine alternatiiv.
- Topelterivajadusega õppija profiil: oskuste ebaühtlane tase (kõrgel tasemel mõtlemine ja loovus + raskused kirjaoskuses).

Soovituslikud harjutused:

Harjutus A — **Tugevuste märkamine (5 min):** leia lühikirjeldusest 2 tugevust + 1 kohandus.

Harjutus B — **Tugevustest lähtuv hindamine (5 min):** loo kirjalikule testile valikvastused (suuline esitlus, demonstratsioon, projekti ülevaade).

Harjutus C – **Abitehnoloogia kasutamine kognitiivse toena (2 min):** arutage, kuidas idee- või mõttekaart vabastab kognitiivset ressursi kõrgema taseme vaimseks tegevuseks (mõtlemiseks).

ESITLUS 3: „Õppematerjalide esitamine erinevate meelte kaudu (auditiivne, visuaalne, kinesteetiline)“.

Eesmärk: Aidata koolitajatel kasutada multisensoorse õppe põhimõtteid, et õppematerjali omandamine arusaamine ei sõltuks ainult lugemisest ja kirjutamisest. Tähelepanu on erinevate meetodite kombineerimisel ja integreeritud mudelite kasutamisel igas õppetunnis.

Soovituslikud tegevused (veebis)

- Kiirdemo: tee ühest tekstilõigust (1) skeem või mõttekaart, (2) audio fail, (3) „käed-külge“ praktiline sorteerimis- või lohistamisülesanne.
- Töö rühmatubades: lisa vähemalt üks visuaalne, auditiivne ja kinesteetiline element tekstirohkesse mini-tundi; jaga ja nimeta kõige kaasavamad lahendused
- Visuaalne: diagrammid, pildid, joonised
- Auditiivne: ette lugemine, TTS-lahendused;
- Kinesteetiline: sorteerimisülesanne, vastuste valik ja märkimine virtuaaltahtlil

Valik visuaale

- VAK-mudel: Eesmärk → Visuaalne → Auditiivne → Kinesteetiline → Hindamisvalik.
- Koormusgraafik: tihe tekst vs astmeliselt toetatud multisensoorne esitus.
- Lihtne töövoog, kui audioraamatuid napib: skaneeri/OCR → puhasta tekst → TTS → jaga audio.

Harjutused

Harjutus A — Lisa, ära asenda (3 min): Leia kohad, kus täiendada teksti visuaali või heliga, mitte teksti eemaldada.

Harjutus B — Loo audioasendus (5 min): Skeem: skaneeri/OCR → puhasta tekst → TTS → jaga audio.

Harjutus C — Integreeritud kontrollnimekiri (2 min): Järgmise tunni jaoks: Kus on V? Kus on A? Kus on K?

Võta kaasa! multisensoorse tunni kava (1 lk).

ESITLUS 4: „Düsleksiasõbraliku õppekava ülesehitus“

Eesmärk: Näidata, kuidas õppekava struktuur vähendab barjääre õppimisel: etteaimatav järjestus, selged eesmärgid, kordus, multisensoorne esitus, selge keel, pidev kujundav tagasiside ja paindlik hindamine.

- Tutvusta õppekava lihtsat ülesehitust, „õppekava redelit“: moodulite ja kohtumiste järjestus koos etteaimatavuse ja planeeritud kordustega.
- „Halb → hea“ parandus: rühmad muudavad katkendliku jada struktureeritud progressiooniks selgete eesmärkide ja rutiinidega.
- Koosta „hindamisemenüü“ ja lühike „lubatud tööriistade“ loetelu (nt TTS, STT, õigekiri, AI-kokkuvõtted), mis on kooskõlas õpieesmärkidega.

Valik visuaale

- Õppekava “trepp”, kus on näha iga aste = kohtumise eesmärk + põhioskused + toed.
- Halb vs hea järjestus.
- Valikplaat hindamiseks + “lubatud tööriistad”.
-
- **Soovituslikud harjutused**

Harjutus A — Järjestuse kujundaja (10 min): Koosta 4–6 kohtumise kava ühele personale (lõppeesmärk, raskusastme järk-järguline tõus, kordamine, rutiinid).

Harjutus B — Selge keele kasutamine (5 min): Kirjuta üks juhise lühemate lausete ja ühtse terminoloogiaga (taset alandamata).

Harjutus C — Kujundava hindamise tsükkel (2 min): Lisa igasse kohtumisse üks kiire kontrollülesanne (suuline kontroll, 1-minutine peegeldus, demonstratsioon).

Võta kaasa! Düsleksiasõbraliku õppekava kontroll-nimekiri (1 lk).

ESITLUS 5: „Tunnikava täiskasvanud düsleksiaga õppijatele + lõpetamine“

Eesmärk: Anda praktiline planeerimisviis: alghindamine ja eesmärgi seadmine, eelistuste ja tugevuste kirjeldamine, individuaalsete plaanide kujundamine, tegevuste ja materjalide valik, abivahendite (sh GenAI) kasutus, kolme stsenaariumi rakendamine, edenemise jälgimine ja koolitaja head tavad.

- Rühmatöö: tunnikava planeerimine (personad valikul): sõnasta 3 eesmärki, 3 kohandust, 5-kohtumise ülevaade, 2 hindamisvarianti ja 2 abivahendit (TTS/STT/kokkuvõtjad/korraldajad).
- Jagamine: üks tugev idee + üks risk ja selle maandamine; lisa iga kohtumise järele kiire “kontrolli ja kohanda” küsimus.
- Eesmärgid (isiklik, akadeemiline, tööalane)
- Tugevused ja takistused
- Eelistatud abivahendid (V/A/K + muud vahendid)
- Järgmiste sammude planeerimine (Kohtumised 1–5)
- **Õppetunni kavandamine/planeerimine (soovituslik, 20 min)**
- 3 eesmärki
- 3 kohandust
- 5-kohtumise ülevaade
- 2 hindamisvalikut
- 2 tööriistatuge (nt TTS, STT, kokkuvõtete loomine, organiseerimine)

Jagamine (5 min) Iga rühm jagab ühte ideed ja ühekohanduse või riski maanduse.

Valik visuaale

- Õppijaprofiilid (Canva poster) + 5-kohtumise ajatelg (üheleheküljeline mudel).
- Tööriista-ülesande kaart: barjäär → tööriist → juhendamissamm.
- Edenemise kontrollpunktid (mis aitas? mida järgmiseks korrigeerida?).

Soovituslikud harjutused

Harjutus A — “Õpeta tööriista kasutama” lühitekst (5 min): Kirjuta 1 minuti jooksul sissejuhatus TTS-i või STT-i tutvustamiseks, rõhuta õppija privaatsust ja kontrolli.

Harjutus B — Enesekindluse harjutus (3 min): Harjuta: “Töötan kõige paremini, kui juhised on ka audio kujul ja/või saan vastata suuliselt.”

Harjutus C — Kontrolli ja kohanda (2 min): Küsi igal kohtumisel: “Mis aitas kõige rohkem? Mida peaksime järgmisel korral muutma?”

Lõpetamine (10 min)

- **Lubadus:** “Üks muudatus, mida rakendan juba järgmisel nädalal...”
- **Ressursid:** lõpeta slaidiesitlus kirjanduse loeteluga (nt IDA, BDA, Shaywitz, Reid).
- **Osaleja võtab kaasa:** 1. vestluse alustajad, 2. multisensoorse tunni kaval, 3. ühe persona 5-kohtumise plaani.

